

Utkast til VERNEPLAN for SALTFJELLET – SVARTISEN

Ulv Holbye på vegne av Høstmøtet i NGF 1982

til Fylkesmannen i Nordland

Norsk Grotteforbund (NGF) er et forbund av lokalforeninger med formål å fremme vern av, sikkerhet i og forskning omkring landets grotter. Som forsiktige brukere av grotter bl.a. til rekreasjons- og registreringsformål; ønsker vi å uttale oss om det forslag til verneplan for Saltfjellet-Svartisområdet som nå foreligger.

Området har en helt spesiell betydning i grottesammenheng, ettersom 3/4 av landets grotter har tilknytning til området. Likevel er det slik at de viktigste grotteområdene ligger i utkanten av selve fjellområdet, og det må derfor tas særlige hensyn for å gi iallfall noen av disse vern.

Pikhågan-Glomdalsvatnområdet.

Vi vil påpeke området fra Fisktjønnmoen nordover til Glomdalsvatnet, med Austerdalen, og videre til nordre Pikhågvatnet i Rana som det viktigste som omfattes av verneplanen. Det er å regne som helt uerstattelig både i nasjonal og internasjonal sammenheng.

Innen dette området må følgende lokaliteter vurderes i grottesammenheng:

1). Samtlige soner med kalksparmarmor som strekker seg fra Fisktjønnmoen til Glomdalsvatnet og videre til Pikhågan. Verneverdig på grunn av helt enestående overflatekarst, store og uerstattelige grottesystemer av stor rekreasjonsmessig og faglig interesse, samt et særpreget underjordisk dreneringssystem. Både overflatekarsten, grottene og vannløpene er å betrakte som særlig sårbare for tekniske inngrep i marmorens nevnte utbredelsesområde. Helheten i landskapet bevares ved et verneområde som omfatter hele overgangen fra snaufjell via bjørkelier til dalbunnskogen ned mot Fisktjønnmoen. I det sistnevnte området er de tidligste fasene av trykkledningsgrotteutvikling delvis bevart, mens de største, mest sammenhengende og kompliserte grottene ligger ovenfor Glomdalsvatnet. Av særegne enkeltlokaliteter kan nevnes Marmorslottet ved Vesteråga, som er i en aktiv

dannelsesprosess og som belyser en del geomorfologiske problemer, og som dessuten er sårbart for regulering av Vesteråga.

2). Glomdalsvatnets dreneringsområde helt ned til sammenløpet med Vesteråga. Glomdalsvatnets avløp er et levende og ennå vannfylt grottesystem av store indre dimensjoner. Og det har vist seg å være uvanlig regelmessig og relativt tilgjengelig både for dykking og for kjemisk/fysiske målinger i sin lengde. Det er uerstattelig, særlig som forsknings- og referanseobjekt (Lauritzen 1982). Området er sårbart for inngrep i vanntilførselen, slik at vern her er avhengig av at også Austerdalselva holdes urørt.

Pikhågan-Glomdalsområdet er uerstattelig både fra et turmessig og et forskningsmessig synspunkt, og den jevne strømmen av utenlandske amatører og forskere viser at dette gjelder også i internasjonal sammenheng.

Forskning i området har frambragt interessante resultater. Men såvel utforskning, registrering og innsamling av vitenskaplige data er ennå mangelfull. Vi kjenner derfor pr. i dag bare en del av områdets totale verneverdi, og det bør derfor vernes slik at det kan gjøres videre undersøkelser.

Den overveldende formrikdom vi finner både på overflata og i grottene, gjør det lett også for amatører å skaffe seg innsikt i geomorfologiske prosesser her. De forskningsresultater som foreligger (bl.a. Lauritzen 1982, i trykk), vil virke berikende på alle som har interesse for overflatekarst, samt vannstrømningsforhold, sedimentasjons- og utvaskingsprosesser i grottene. Videre gjør de tallrike bevisene på hvordan istidenes breer direkte har påvirket grottene, området til ei absolutt enestående historiebok.

Andre verdifulle grotteområder.

Foruten Pikhågen-Glomdalen peker to andre områder seg ut som verdifulle; JARBRUDALEN i Saltdal og NEDRE GRATÅDALEN i Beiarn kommune. Det må imidlertid presiseres at disse på ingen måte kan fungere som erstatningsområder for Pikhågen-Glomdalen hvis en unntar det siste området fra vern. De to andre områdene kan heller ikke erstatte hverandre, fordi verneverdiene er så forskjellige.

Jarbrudalen har bl.a. landets eneste godt utviklede dalbunn-grottesystem, samlegrotte, med Norges største uregulerte grotteelv og store estetiske/sportslige verdier, samt et stort grotte-økologisk potensiale.

Nedre Gråtådalen har en enestående konsentrasjon av store og dype dalside-grotter som gjennomstrømmes av brevann. Også her er de estetiske/sportslige verdiene store.

Begge områdene er etter vårt syn svært mangelfullt undersøkt, slik at bare en liten del av verneverdiene hittil er klarlagt.

OMRÅDEVERN

A. Nasjonalpark.

Vi går inn for verneplanens forslag til en Saltfjellet nasjonalpark. Av hensyn til grotteverdiene må vestgrensa for parken ikke trekkes lenger øst enn AIII-linja. Dersom denne linja blir valgt, bør den justeres slik at samtlige marmorsoner nord for Glomdalsvatnet kommer med i parken.

Nasjonalparken vil også bidra til å sikre vern av grottene i Jordbrudalen. Men for begge de områdene som her er nevnt, må nasjonalparken kombineres med landskapsvernområder for å sikre et fullgodt vern av grottene.

B. Glomdalen-Austerdalen Landskapsvernområde.

Grotteinteressene er knyttet til den vestlige delen av forslaget, som drenerer til Glomåga. Vi går meget sterkt inn for vern av denne delen av området, med den begunnelse som er gitt foran. Primært støtter vi hovedforslaget til vestlig avgrensning, da dette også omfatter Marmorslottet ved bredden av Glomåga. Subsidiært kan vi støtte det reduserte forslaget til vestgrense, CI.

Dersom nasjonalparkgrensa trekkes lenger øst en AIII-forslaget, må Glomdalen-Austerdalen landskapsvernområde utvides nordover slik at marmorsonene helt til nordre Pikhågvatnet blir innlemmet.

C. Gråtådalen Landskapsvernområde.

Vi vil sterkt gå inn for dette landskapsvernområdet. Men det må påpekes at alle de viktigste grottesystemene som ligger på vest- og nordsida av Gråtåga, kommer utenfor grenseforslaget. Grensene bør justeres slik at grottebekkene til og med Litj-Gråtågas underjordiske løp kommer med i landskapsvernområdet.

D. Gåsvatnan Landskapsvernområde.

Den sørlige delen av dette verneforslaget er en nødvendig buffersone rundt nasjonalparken for vern av Jarbrudalens grottesystemer. Vi går inn for det.

En Merknad til Verneform.

Under behandlingen av verneplanen for Saltfjellet-Svartisen vil vi be Fylkesmannen vurdere om det ikke bør opprettes et NATURRESERVAT som omfatter de mest særegne og sårbare av forekomstene i Pikhågan-Glomdalsområdet. Hensikten må særlig være å beskytte de utsatte, vitenskaplige interessante forekomstene i landskapet og grottene. Vi antar det vil være hensiktsmessig at både vitenskaplige og rekreasjonsmessige grotteinteresser blir trukket inn ved avgrensning av et eventuelt reservat.

På vegne av Høstmøtet (Årsmøtet)
i Norsk Grotteforbund 1982
Ulv Holbye

Fylkesmannen i Nordland
Fylkeshuset
8000 Bodø
02.10.82.